

Osztályozás

Tárgy

Hely

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Goda Gábor*

Cím:

Megszámlalás

BÚCSÚ VEDRES MÁRKTÓL

1961. aug. 15.

92
Vedres Márk

Meghalt Vedres Márk. Fájó, nehéz szívvel írom le a kegyetlen szavakat, fiúi szeretet és baráti tisztelet él bennem iránta. Nehezíti a dolgom a nekrológ természetete is, mert esztendeje sincs, hogy Vedres Márk művészi tökélyig fejlesztett tömörségével mondotta nekem egy nekrológról: „A nekrológ majd mindig alkalom az ízléstelenség gyakorlására.” S lám, most nekem kell haláláról írni, annak a kilencvenegy éves embernek a haláláról, akinek néhány napja még a kórházi betegágyánál ültem, s akinek én panaszoltam rossz egészségi állapotomat. Holmi ilyesmit mondhattam: „Unom az egészséget.” Rendre utasított, ilyenformán: „Hogy lehet ezt az egészséget unni, az életből sohasem elég. Művészet, természet, nők, viccek, ételek, italok, emberek — ő, ezt az egészséget sohasem lehet megunni.”

Nem tartom szükségesnek, hogy Vedres Márk helyét a magyar képzőművészetben most átbotásban, halála pillanatában, kijelöljem. Kilencvenegy évet élt, s kivételesen jelentékeny nagy művésze volt hazánknak, aki joggal élvezte azokat a magas állami elismeréseket, amelyekben része volt.

Vedres Márk nem mérhető fel, ha csak hazai összehasonlításokban látjuk szobrászművészetét, még úgy sem, hogy csakis a képzőművészet keretében mutatjuk meg őt. Mint a nagy mestereknél általában, úgy nála is többről van szó. Csaknem nyolc évtized története, kultúrhistoriai és minden egyéb vonatkozású története rakódik rá erre, szinte a világ minden táján szétszórt hatalmas munkásságra. Kevés volna azoknak a geográfiai állomásoknak a felsorolása, amelyek kultúrtörténeti vonatkozásaikkal együtt sem adhatnak teljes képet erről az életműről.

Drezda, München, Párizs, Budapest, Firenze, Róma, a klasszikus és modern törekvések váltakozása lényegében csak keret adnak kivételesen hosszú pályájának, de nem feleletet arra, hogy mi őrizte meg Vedres Márkban félévszázadon át a forradalmi humanizmussal való olthatatlan szövetségét. Esztetikuskoknak való felelet lenne azt mondani, hogy a természet valósága iránt érzett vágya és kiapadhatatlan szépségsozomja. Ilyen általános frázisokat mondani most, halálakor, alighanem Vedres Márk senkinek se bocsátaná meg. Hogy ösztöne vezérelte töretlenül a haladás útján, nem volna több, mint ha Vedres művészetének szerencsecsillagáról szólanék. Nem, még neki sem hittem el, amit pedig gyakran hangoztatott, hogy a kommunista párttagságig fejlődött világszemléletének érelődését elsősorban az általa nagyra értékelt és okos embereknek köszönhetette, mert ő maga a társadalomtudományokat csak oldott közérthetőségben szerette magába szívni eszes és tájékozott emberek közvetítésével.

Ez a sajátos önvallomás őszinte szerénység volt nála, mert őszintétlenséget és hamisságot ott sem tűrt meg, ahol pedig az a leggyakrabban jelentkezik: a szerénység dolgában. Nemesgyser hivatkozott rá, hogy „Szabó Ervin terelte figyelmét a forradalmiság felé, de ennél is fontosabb vallomásának tartom, amellyel a Mátyás-pincében ajándékozott meg,

borozgatás közben, és amely szerint: „Azért lettem végeredményben egész életemben az igazi klasszikum hűséges követője, mert rájöttem, hogy a klasszikum a művészetben nem egy irányzat, mint ahogy azt sokan hiszik, hanem az egyetlen lehetséges világszemlélet, amely képes a valóságot tükrözni. Nem a klasszikumon kell változtatni, hanem a valóságon, amelyet a klasszikum kifejez.”

Semmi sem állt Vedrestől távolabb, mint a hosszadalmas esztétikai és filozófiai fejtegetések; évtizedek művészi gyakorlatának a velejét csak nagy ritkán tömörítette egy-egy ilyen szentenciás mondatba. De ezekből a ritka, tömör mondatokból is összetevődött az az izgalmas csata, amelyet egy életen át vívott a klasszikus formák nem másodrendű szinten való elsajátításáért, majd

az a hadüzenet, amellyel 60 éves kora körül lényegében csak azért bontotta a klasszikus és realista formákat, hogy utána még nemesebb szinten lehessen folytatója ama olasz mestereknek, akik maguk is folytatói voltak ugyancsak korszerű szinten a görög és római mestereknek. Azt mondta Vedres Michelangelo Pietájáról, hogy ez a világ szobrászatának legszebb forradalmi mártír-szobra. Ezért hat egy forradalmár számára is megrendítő erővel.

Ravatalánál nem árt eltűnődni azon a fogékonyságon is, amellyel Vedres minden olyan művészi törekvést szemlélt, amiben a konstrukció és a kompozíció valamiféle újszerű szándékát sejtette. Meglepett, hogy nyolcvankilenc éves korában sokat forgatta az absztraktok albumait. Azt mondta róluk: „Van közöttük néhány jelentős tehetség, ha ezek világnézetükben fejlődni mernének, rövidesen eljutnának egy magas szinten értelmezett realizmusig. Nem a dilettánsokról beszélnek, akik ákombakomokkal ámitják a világot, hanem azokról, akik tisztességesen gondolják tévedéseiket.” Később ezt a gondolatfolyamatot így foglalta tömör keretbe: „Mindegy honnan indul el a művész, a fő, hogy végigjárja a maga útját és még mielőtt a célhoz érne, közérthető lesz és rokona a klasszikusoknak. Ettől csak egy tarthatja távol: a formai

botladozások iránti ideges bizalmatlanság.”

Talán sikerült valamit e néhány sorban felvillantani ebből a csodálatos emberből, aki midőn kilencvenéves korában abbahagyta kényszerült a munkát, oly finom melabúval mondta egyszer ebéd közben: „Most, hogy már nem tudok többé dolgozni, nem tudom többé kipihenni magam, mert csak az tud pihenni, aki még dolgozni tud.” Azt mondtuk neki: „Rómában él a lányod, a fiad Párizsban híres építész (mert haláláig nem tudta meg, hogy fia váratlanul meghalt), talán jó lenne, ha családod körében élnél, Itáliában, amelyet annyira szeretsz.”

E reális szándékú és háziasszerű tanácsra oly gyönyörűséget felelt, amelyet csak az képes feladni, akiben már elrendeződött az az egész világ a maga új, grandiózus társadalmi perspektívaival. „En vörös temetést akarok”, mondta Vedres, aki soha a halálról nem beszélt, s talán nem is igen hitt benne. Majd hozzáfűzte: „Itáliában és Párizsban sok szép van, de az a világ mégiscsak a múlt világa, ez a mi világunk azonban sok nehézségével és problémájával együtt a jövő világa.”

Ez volt Vedres hitvallása.

Kicsit úgy beszélt a világ összes kulturális emlékeiről, kivált már az utolsó években, mintha mindenki kortárs lenne, akár az ókorban élt, akár a jelenben. De emlékezni nem szeretett. Néha kértem, beszéljen Rodinról, a nagy franciákról, akikhez személyes barátság fűzte, de ilyenkor elhárította az emlékezést ezzel a gyakran ismételt mondatával: „Emlékezni az öregek szoktak, én pedig fiatal vagyok.” De nem szerette, ha egy ilyen mondatában megerősítem, mert irtózott minden álságtól, mégha az játékos szándékú volt is.

Rengeteget olvasott. Ítéletei egészségesek, mondhatnám férfiasak voltak mindig. Minden világtelenséget száműzött a maga világából. Azt mondta egyszer erről: „Az ízléstelenség a fantáziátlanok, a tehetségtelenek, a senkiháziak létrája, amin az uborkafára akarunk kapaszkodni.” Ugyanúgy száműzte a szentimentalizmust, a giccsét, az olcsó patétikumot. És soha nem tűrt el semmiféle rosszindulatot vagy gáncsoskodást. Nyolcvanöt éves koráig szenvedélyes buzgalommal vett részt emberek magánügyeinek rendezésében, anyagi dolgai tisztázásában, lakásproblémáik megoldásában, a kulturális életben pedig szinte az utolsó pillanatig. Az volt a véleménye, hogy „az emberek régen kisstílusú magánemberek voltak többségükben. Az ideál — a közösségi ember, de az az ember, aki a közösség támogatásának ürügyén önmagát kezdi támogatni, roppant mérgezője egy épülő világnak”.

Szeretnék kedves emlékéhez hű maradni azzal is, hogy e búcsúzó sorokban sem engedtem meg magamnak az általa nem kedvelt érzelmességet. Fénylő, gyönyörű, örökkön megmaradt gyermek-szemei mindig kíváncsiságot, melegséget és meglepődöttséget sugároztak. Utolsó párbeszédünk szórul szóra így volt:

— Hogy vagy?

— Most nem olyan jól, mint szoktam lenni.

— Jó színed van. És friss a szemed.

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Goda Gábor*
 Cím: *Búcsú Vedres Márktól*

Forrás: *Nepszabadság*

(Hely)

1961. aug. 15.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92. Vedres Márk

Hely

Idő

"1961"

Személy

Helyszám

— Ez azért van, mert szeretek élni, és még sok minden érdekel.

— A világ sorsa?

— Igen. Szeretném, ha béke lenne és jó szobrokat csinálnának.

Az ajtóig kísért és szokása szerint megcsókolt.

Akkor én nem tudtam még, hogy ezzel a csókkal örökre elbúcsúztunk egymástól.

Életem folyamán gyakran úgy adódott, hogy sokkal idősebb barátaim voltak. Négyüknek halála soha nem múlt bánat a lelkemen: A Kernstok Károlyé, a Nagy Lajosé, a Bölöni Györgyé és most... jaj, még alig tudom kimondani: a Vedres Márké is.

Goda Gábor